

jogtörténészt is s amelyekre ő volna hivatva megadni a választ. Ilyen pl. a hiteles helyek okleveleinek alapos átvizsgálása után felderítése annak, miként terjedt el a XIII. század első felében a legujabb írástechnika a központból a legmesszebb fekvő kis konventekbe; ezzel azután megvilágíthatnók a korai formula-egyezőséget is a hiteles helyek gyakorlatában.

TRAUBE a paleografia tudományának legmagasabb rendű feladatát így határozza meg: «Sie stellt neue und eigene Probleme, gibt Kunde von ganz zarten Schwingungen der geistigen Welt, deckt Bezüge auf, die zwischen den einzelnen Stätten der Kultur bestehen, Bezüge von denen sonst jede monumentale und literarische Überlieferung schweigt.» Mintha csak HAJNAL most ismertetett munkájának jellemzését adná e sokat mondó, tömör meghatározásban; s ennél nagyobb dicséretet nem is mondhatunk könyvéről, amelynek megjelenéséért a Budavári Tudományos Társaságot illeti köszönet és elismerés. HOLUB JÓZSEF.

Isoz Kálmán: *«Latin zenei paleografia és a Pray-kódex zenei hangjelzései.* Budapest, 1922. Budavári Tudományos Társaság. 8-r. XII, 128 l. I színes mell.

Szigorúan szakszerű tudományos mű: nagy fáradtsággal megszerzett alapos tudásnak és külön a jelen témára fordított nagy szorgalomnak gyümölcse. A szerző szerényen elhallgatja, hogy a mai kótairás őseit: a neumákat s általában a zenei hangokat sejtető írásjeleket, sokkal nehezebb felismerni, azaz elolvasni, mint a beszéd hangjainak ősrégi látható jeleit. Könyvét a hangjegyírás első érdemleges magyar monográfiájának kell tekintenünk (mert ő is látatlanban: csak pontosság, illetőleg kegyelet szempontjából említi fel HOFECKER Imre kis kézikönyvét: «A neumák története és megfejtése»; ennek az érdemes zenei írónak ugyanis 1890 táján megjelent nagyszámú könyvei legnagyobbbrészt hiányzanak nyilvános könyvtárainkban, de a legtagabb zenei körökben is mindig ismeretlenek voltak — mondhatom: nemlétezőknek tekintendő). Isoz műve tehát nemcsak komoly értékű, hanem hézagpótló is; kiadásáért a legteljesebb elismerés illeti a Budavári Tudományos Társaságot, amelyet áldozatkészségében csakis ideális szempontok vezérelhettek.

A derék monografia, talpraesett bevezetés után, csak a latin paleografiára szorítkozik, itt azonban kimerítően tárgyalja a zenei írás módjait, ezek fejlődését, földrajzi elterjedését, s itt megállapítja, hogy kódexünk neumái német hatásra vallanak. A könyv második fele a leg-

régibb magyar nyelvemléket (a Halotti Beszédet) tartalmazó PRAY-kódex zenei részét ismertetve, megállapítja, hogy a XIII. század elején magyarországi bencés szerzetesek írták, s használatban volt legalább is már fél évszázadon át; közli a nyolcféle kézírás összes neumáinak rajzát, több oldalnak fakszimiléjét, sőt 8 oldalon át lenyomatja a kódex valamennyi (36) megzenésített oldalának (mindig latin) szövegét. (Egy más kódexnek többszínű és aranyos fakszimiléjét is nyújtja.) Végül a neumatologia fejlődését és könyvészetét ismerteti. Csak dicsérni tudjuk, hogy 11 oldalnyi függelékben német kivonatát közli művének: hadd ismerje meg a nagy világ is a magyar tudományosságának egy eredményét.

E sorok nem zenei fórum előtt jelennek meg, azért csak egy-két kis kifogást emelhetek: pl. repertóriumában nem mondja meg, hogy hol jelent meg a *Kirchenmusikalisches Jahrbuch* és a *Revue de l'art chrétien*, s melyik évfolyamuk paleografiai érdekű. És: névmutató híján nehezen található meg, hogy mi is a quilisma? hol fordul elő a scandicus először? mikor is fordított EKKEHARD? — Egyébiránt a könyv nemcsak latin-tudást, hanem némi paleografiai ismeretet is feltételez.

KERESZTY ISTVÁN.

Erdősi Károly. *Magyar könyvtermelés és világgönyvtermelés.* (A Szt. István Akadémia nyelv- és széptudományi osztályának felolvasásai. I. 2.) Budapest, 1922. Stephaneum. 8-r. 2, 16 l. Ára 15 K.

Hazánk rettenetes megcsönkítése, a művelt középosztály anyagi leromlása s a nyomtatási költségek ijesztő emelkedése, vagy helyesebben pénzünk vásárló erejének nagymérvű csökkenése, súlyos válságba sodorta tudományos irodalmunkat. Tudósaink túlnyomó többségét a mindennapi élet legelemibb szükségletei kizavarták abból az elefántcsonttoronyból, melyről a költő dalol s amelynek exkluzív csöndje nélkül igazán elmélyedő tudományos munkálkodás nem képzelhető s belevetették a *struggle for life* zavaros örvényeibe, azok a kevesen pedig, akiknek szerencsés anyagi körülmények, vagy az önmegtagadás és lemondás hősi erényei továbbra is lehetővé tették, hogy tudományuknak éljenek, kétségbeesve látják, hogy jobbára csakis íróasztaluk fiókjának dolgozhatnak. Az az érdekes statisztikai összeállítás, melyet ERDŐSI előttünk fekvő értekezésében a magyar kulturfőlény bizonyítására felsorakoztat, mintha meghazudtolná azokat, akik tudományos életünk válságáról, szinte